

ارزیابی عملکرد و تأثیرگذاری طرح‌های هادی بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی از دیدگاه ساکنین (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان زهک)

مصطفی بیک مداح-دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

حمید جعفری-دانشیار گروه جغرافیا، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران (نویسنده مسئول)

Jafari_hamid1351@yahoo.com

کتایون علیزاده-دانشیار گروه جغرافیا، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۱۸ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۰ چاپ: ۱۴۰۴/۲/۱۳

چکیده

هدف اصلی از تهیه و اجرای طرح‌های هادی روستایی فراهم آوردن زمینه رفاه و بهبود کیفیت زندگی روستاییان، ماندگاری آنان در مناطق روستایی و دستیابی به توسعه و عمران روستاها، تأمین عادلانه امکانات، هدایت وضعیت فیزیکی روستا، تسهیلات بهبود مسکن و خدمات است. در این راستا، هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی تأثیر اجرای طرح‌های هادی در توسعه روستاهای شهرستان زهک در استان سیستان و بلوچستان می‌باشد. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از حیث روش توصیفی-تحلیلی است و داده‌ها با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و عملیات میدانی (استفاده از پرسشنامه) جمع‌آوری شده است. با توجه به اینکه در سطح شهرستان زهک ۴۰ روستا دارای طرح هادی اجرا شده بودند، لذا ۲۰ درصد از روستاهایی که از نظر زمان اجرای طرح هادی قدیمی‌تر بودند به عنوان نمونه انتخاب شدند (۸ روستا)، و برای تعیین حجم نمونه خانوارها طبق فرمول کوکران ۳۳۸ نمونه انتخاب گردید. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند، بیشترین تأثیرگذاری اجرای طرح‌های هادی روستایی به ترتیب مربوط به ابعاد کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی بوده است، لذا می‌توان گفت اجرای طرح‌های هادی موجب بهبود همه ابعاد توسعه روستاهای مورد مطالعه شده است.

واژگان کلیدی: طرح هادی روستایی، ارزیابی، توسعه روستایی، شهرستان زهک

۱- بیان مساله

توجه به توسعه کالبدی روستاها موضوعی مهم برای پاسخگویی به چالش‌های روستایی است (Long et al, 2022: 102) و به عنوان ابزاری برای توسعه محیط و فضای روستاها توسط سیاست گذاران مورد تاکید قرار گرفته است (Kurowska-Pysz, 2018: 7). علیرغم اهداف و برنامه‌ریزی‌های اولیه این طرح‌ها جهت توسعه روستاها در مناطق مختلف کشور، به نظر می‌رسد که در عمل تهیه و اجرای آن‌ها با مشکلات متعددی در ابعاد مختلف روبه‌رو شده است، به نحوی که اثربخشی و کارایی این طرح‌ها تا حدود زیادی کاهش یافته است (رضایی و صفا، ۱۳۹۲: ۴۹). امروزه طرح هادی روستایی، به عنوان نخستین تلاش سازمان یافته و فراگیر ملی برای ساماندهی فضایی روستاهای کشور، مهم‌ترین ابزار مدیریت توسعه روستایی محسوب می‌شود. طرح هادی روستا از جمله طرح‌های عمران روستایی است که می‌تواند نقش بنیادی و زیربنایی در توسعه یکپارچه نواحی روستایی داشته باشد. طرح هادی از جمله طرح‌های عمران روستایی است که برای توسعه بنیادی و زیربنایی روستایی مورد توجه قرار گرفت (کرمی نسب و مولایی‌بارده، ۱۳۹۷: ۵۲۹). طرح هادی به عنوان یک متغیر بیرونی، وارد سیستم روستا می‌شود، بر ساختارهای فیزیکی-کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی روستا اثر می‌گذارد (اصلانی، ۱۳۷۸: ۲۲۳). این طرح ضمن ساماندهی و اصلاح بافت موجود، میزان و مکان تجهیزات و نیازهای عمومی روستایی را حسب مورد در قالب مصوبات طرح‌های ساماندهی فضا و سکونتگاه‌های روستایی یا طرح‌های جامع ناحیه‌ای تعیین می‌نماید (عزیزی‌دمیرچلو و همکاران، ۱۳۹۵: ۷۹). سنجش میزان اثرات اجرای طرح‌های هادی روستایی در ایجاد بستر مناسب برای تصمیم‌سازی و توسعه عملی در روستاها مؤثر خواهد بود (درست، ۱۳۹۲: ۱). از جمله اقدامات مهمی که می‌تواند به تقویت و پایداری آثار این‌گونه طرح‌ها کمک نماید، بررسی اثرات اجرا و ارزشیابی آنهاست.

ضرورت بررسی در مورد مدیریت و نحوه اجرای طرح هادی و تعداد و ساختار و جایگاه این طرح‌ها در روستاها از لحاظ میزان اثر بخشی، کارایی در توسعه روستایی و حل مشکلات و معضلات اقتصادی، اجتماعی، کالبدی بیش از پیش احساس می‌شود. چرا که این طرح‌ها به عنوان مهم‌ترین طرح توسعه روستایی و همچنین تنها طرح همه جانبه و ساختارگرا در سکونتگاه‌های روستایی است. نظر به این که در این سال‌ها سرمایه‌های مادی و غیر مادی زیادی صرف مطالعات اجرایی طرح هادی روستایی شده است و از آنجایی که هر طرح و پروژه زمانی اهمیت دارد که منجر به افزایش کیفیت زندگی شود، از این رو ضروریست تا این بررسی انجام گیرد. همچنین یافته‌های اثربخش بودن این طرح‌ها می‌تواند برای بازشناسی استراتژی سیاست‌های قبلی و طراحی سیاست‌های برنامه‌ریزی آینده استفاده شوند. بنابراین واضح است که سنجش میزان اثرات اجرای طرح‌های هادی روستایی در سطح شهرستان زهک نه تنها زمینه‌های شناخت بهتر و بیشتر از نیازها و افزایش حس پاسخگویی و شکوفا ساختن توانمندی‌های مجریان را فراهم خواهد ساخت بلکه در ایجاد بستر

مناسب برای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری‌های منطقی و عملی مؤثر خواهد. در روستاهای استان سیستان و بلوچستان و به ویژه روستاهای شهرستان مرزی زهک نیز همانند تمام مناطق روستایی کشور، طرح‌های توسعه کالبدی مورد توجه قرار گرفته است. در شهرستان زهک نیز سرمایه‌گذاری‌های زیادی در کالبد روستاها انجام گرفته است. در این شهرستان طرح هادی روستایی در ۴۰ روستا اجرا شده است. با این حال موضوع و مسئله مهم و قابل تامل در زمینه اجرای طرح‌های هادی در شهرستان زهک این است که علی‌رغم اجرای طرح‌های هادی روستایی در این منطقه، ارزیابی میزان اثر بخشی و تأثیر اجرای طرح‌های هادی بر توسعه کالبدی در روستاهای شهرستان زهک چگونه بوده است. با توجه به این که امروزه طرح هادی مهم‌ترین ابزار مدیریت کالبدی در روستاها است و ارزیابی اثربخشی اجرای این طرح‌ها در توسعه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی در منطقه مورد مطالعه مسئله اصلی مورد بررسی در این پژوهش است، در این پژوهش نیز به بررسی تأثیر اجرای طرح‌های هادی بر توسعه روستاها در شهرستان زهک پرداخته شد. با توجه به هدف تحقیق، سوال اصلی زیر برای این پژوهش ارائه شده است:

(۱) اجرای طرح هادی بر توسعه کالبدی در کدام روستاها چه تأثیری داشته است؟

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

نظام برنامه‌ریزی توسعه هر کشور بسته به اهداف، مکان، زمان، نوع طرح‌ها و برنامه‌ها و سطوح مدیریت در آن کشور، دارای سلسله مراتب و دارای انواع مختلفی است (عندلیب و معطوف، ۱۳۸۸، ۵۸). براساس این انواع طرح‌های برنامه‌ریزی ممکن است به صورت‌های مختلف کالبدی، فیزیکی، اقتصادی و اجتماعی به کار گرفته شود (کوشکی و طولابی‌نژاد، ۱۳۹۹، ص. ۱۱۹). طرح هادی روستایی به عنوان سند توسعه فیزیکی و کالبدی روستا، ضمن بررسی وضع موجود روستاها، نحوه استفاده از زمین برای کاربری‌های متعدد و نحوه گسترش آن در آینده را مشخص می‌کند (نارویی مهر و نجفی‌کانی، ۱۴۰۱: ۷۹). این طرح که بخشی از طرح کالبدی ناحیه‌ای است، به منظور تجدید حیات و هدایت روستا به لحاظ ابعاد اجتماعی، اقتصادی و کالبدی اجرا می‌شود. این طرح با هدف توزیع بهینه خدمات و نیز ایجاد کالبدی مناسب برای فراهم کردن بستر بهبود جریان توسعه اقتصادی-اجتماعی در روستا انجام می‌شود (ربیع‌فر و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۵). و مبنایی جهت تغییر و تحول در ساختار فیزیکی-کالبدی روستاها به شمار می‌رود (خراشادی زاده و اسمعیل‌نژاد، ۱۳۹۵: ۱۳۲). طرح هادی از جمله طرح‌های عمران روستایی است که برای توسعه بنیادی و زیربنایی روستایی مورد توجه قرار گرفت (کرمی‌نسب و مولایی‌بارده، ۱۳۹۷: ۵۲۹). از جمله اقدامات مهمی که می‌تواند به تقویت و پایداری آثار طرح هادی کمک شایانی کند، سنجش میزان اثربخشی اجرای آنها است. در واقع انجام این کار، منجر به آگاهی از دیدگاه‌ها و عقاید کارشناسان، شناسایی نقاط ضعف و قوت طرح‌ها و برنامه‌های توسعه‌ای خواهد شد. هرچند سیاست‌گذاران اثربخشی همه جانبه‌ای را از اجرای این طرح‌ها دنبال می‌کنند اما امروزه اهمیت اصلی و چشمگیر

آن بررسی میزان این اثربخشی است (عزیزپور و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۱). مرور مطالعات در زمینه طرح‌های هادی نشان می‌دهد که از زمان اجرای طرح هادی در مناطق روستایی کشور بیش از چهار دهه می‌گذرد و در خصوص ارزیابی تاثیر اجرای این طرح‌ها، مطالعات و بررسی‌های متعددی صورت گرفته است که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

طیبنیا و بهزادی (۱۴۰۲) در مطالعه‌ای به بررسی عملکرد طرح هادی روستایی و میزان رضایت از اجرای آن از دیدگاه روستاییان در بخش مرکزی شهرستان زاهدان پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیدند که عملکرد طرح هادی در تمامی ابعاد در روستاهای مورد مطالعه پایین‌تر از حد متوسط (۳) و لذا نامطلوب بوده و نتوانسته در روستاهای بخش مرکزی زاهدان چندان مؤثر واقع شود. همچنین میزان رضایت افراد از اجرای طرح هادی روستایی در روستاهای مورد مطالعه یکسان نبوده و تفاوت معناداری با هم داشتند. ذوالفقاری و همکاران (۱۴۰۲). در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی اثرات اجرای طرح‌های هادی روستایی و نقش آن در توسعه روستایی (نمونه موردی: روستاهای شهرستان کرمانشاه» به این نتیجه رسیدند که عوامل افزایش مشارکت‌پذیری در روستا، افزایش کیفیت معابر و ساماندهی جوی‌ها و نهرها جز تأثیرگذارترین مؤلفه‌ها و عامل حفظ سنت‌های بومی و محلی جزء تأثیرپذیرترین عوامل به شمار می‌آیند. و شاخص کالبدی از بین شاخص‌های مورد بررسی مهمترین شاخص در اجرای طرح‌های هادی روستایی و نقش آن در توسعه روستایی در روستاهای شهرستان کرمانشاه می‌باشد. همچنین نتایج حاصل از میک مک نشان می‌دهد که بجز دو عامل افزایش کیفیت معابر و کاهش انگیزه مهاجرت همه عوامل جزمتغیرهای پیوندی می‌باشند. جینگ می و همکاران (۲۰۲۲)، پژوهشی را با عنوان «کنترل برنامه ریزی تحول اراضی روستایی در هنگ کنگ: استفاده از سنجش از راه دور برای آنالیز الگوهای مکانی - زمانی تغییر کاربری» انجام داده‌اند، آنها با استفاده از نرم‌افزار سنجش از راه دور وضعیت تغییر و تبدیل کاربری اراضی از زراعی به مسکونی در سطح روستاهای هنگ کنگ را در طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ مورد ارزیابی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که علی‌رغم کنترل نظارت اراضی روستایی و اقدامات انجام گرفته اراضی با کاربری‌های غیرمجاز در سطح روستا به صورت غیرمتمرکز در حال رشد بودند و دولت هنگ کنگ برای جلوگیری از این اتفاق اقدامات اجرایی را با استفاده از ابزارهای برنامه‌ریزی در دستور کار خود قرار داده است.

هوآلو و همکاران (۲۰۲۲)، مقاله‌ای با عنوان «توسعه چند منظوره روستایی در چین: الگو، فرایند و مکانیزم» به این نتیجه رسیدند که در روستاهای چین بر اساس چهار نوع عملکرد کلی شامل: تولید کشاورزی، توسعه اقتصادی، عملکرد امنیت اجتماعی و عملکرد حفاظت از محیط زیست و در ادامه به ۱۶ زیرمجموعه دیگر دسته‌بندی می‌شوند. همچنین نتایج بررسی میدانی آن نشان داد بین شاخص‌های چند کارکردی روستایی یک ناهمگونی فضای آشکار در بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ وجود داشته است. جینگ روا (۲۰۲۲)، در مقاله‌ای با عنوان «یکپارچه سازی زمین به عنوان سیاست توسعه بازسازی روستایی: مطالعه موردی شهرهای چین» به این نتیجه رسیده است که یکپارچه سازی زمین هم به عنوان

یک ابزار و هم به عنوان یک پلتفرم برای یک سیاست توسعه‌ای عمل می‌کند که هدف ارتقاء زندگی روستایی از طریق ادغام توسعه روستا و شهر می‌باشد و یک پارچه‌سازی زمین در مناطق روستایی را به عنوان یک رویکرد پایین به بالا جهت مبارزه با زوال ساختار روستایی پیشنهاد می‌کند. ریاحی و عزیزی در سال ۱۴۰۰ در مطالعه‌ای به ارزیابی اثرات اجرای طرح هادی در توسعه کالبدی روستاها از دیدگاه روستاییان شهرستان رباط کریم استان تهران پرداختند. نتایج مطالعه آنها نشان داد که اجرای طرح هادی در روستاهای مورد مطالعه بهترین عملکرد را در متغیرهای مسکن، توزیع خدمات، شبکه معابر و زیست‌محیطی داشته است. رسولی و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی به بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی و کالبدی اجرای طرح‌های هادی بر محیط‌های روستایی در دهستان حکیم آباد شهرستان زرندیه پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیدند که اجرای طرح هادی در محدوده مورد مطالعه تا حد بسیار زیادی سبب بهبود وضعیت کالبدی - فضایی، وضعیت کارکردی اقتصادی و اجتماعی روستاها شده است. همچنین اجرای این طرح‌ها با مشکلات و موانعی در محدوده تحقیق روبرو است که رفع آنها موجب افزایش اثربخشی طرح‌ها می‌گردد که در این مقاله به آن پرداخته می‌شود. عنابستانی و نادریان فر در سال ۱۳۹۹ در پژوهشی به «تحلیل اثرات اجرای طرح‌های هادی روستایی شهرستان هامون در استان سیستان و بلوچستان بر کیفیت محیطی سکونتگاه‌های روستایی» این منطقه پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که اجرای طرح هادی در روستاهای محدوده مورد مطالعه بر بهبود کیفیت محیطی سکونتگاه‌های روستایی مؤثر بوده است. همچنین، نتایج حاصل از آزمون تحلیل واریانس یکطرفه نشان داده که اجرای طرح‌های هادی بر مؤلفه‌های کالبدی - فیزیکی، زیباشناختی و ادراک بصری تأثیرگذاری بیشتری نسبت به سایر مؤلفه‌ها در کیفیت محیطی سکونتگاه‌های روستایی بر جای گذاشته است. عنابستانی و همکاران در سال ۱۳۹۸ در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی میزان تحقق‌پذیری کاربری‌های مصوب طرح‌های هادی و میزان انطباق آنها در مرحله اجرای طرح (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان خواف)»، برای برآورد میزان تحقق‌پذیری کاربریهای پیشنهادی طرح‌های هادی روستایی به این نتیجه رسیدند که بیشترین درصد تحقق‌پذیری مربوط به کاربری ورزشی و کمترین مربوط به کاربری فضای سبز بوده است. موزلی و اون (۲۰۰۸) در پژوهشی به «بررسی عوامل موفقیت در اجرای طرح‌های توسعه روستایی در انگلستان» پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که دسترسی بهتر و بیشتر به خدمات روستایی نیازمند درک کامل از نیازهای سریعاً در حال تغییر جامعه روستایی می‌باشد. چنین تغییری در حجم تقاضاهای ساکنین جامعه روستایی، عوامل تأمین‌کننده این خدمات را متحول خواهد کرد.

با توجه به بررسی‌های پیشینه مطالعات می‌توان به این نتیجه دست یافت که طرح‌های کالبدی روستایی، هم‌راستا با اهداف توسعه پایدار، تدوین گردیده‌اند، این طرح‌ها، همان اهداف توسعه پایدار روستایی را دنبال می‌نمایند، سیاست‌های کلان طرح‌های کالبدی توسط وزارت مسکن و شهرسازی در قالب طرح‌های کالبدی ملی، منطقه‌ای و ناحیه‌ای، تدوین

و توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی به اجرا در می‌آیند. در واقع طرح هادی روستایی بومی سازی شده‌ترین، موردی‌ترین و محلی‌ترین طرح، از این دسته است که از زمان اجرا تا کنون توانسته به موفقیت‌های زیادی در زمینه توسعه عرصه‌های روستایی دست یابد.

۳- روش پژوهش

تحقیق حاضر در زمره تحقیقات کاربردی و از نظر «روش»، در چارچوب روش «توصیفی - تحلیلی» قرار می‌گیرد. جامعه آماری تحقیق، شامل ۴۰ روستای شهرستان زهک هستند که در آنها طرح هادی اجرا شده است. با توجه به این ۴۰ روستا، در پژوهش حاضر ۲۰ درصد روستاها که شامل ۸ روستا بوده به صورت تصادفی سادع انتخاب شد. در این روش سعی شد که از هر دهستان که ۲۰ درصد طرح هادی اجرا شده انتخاب شوند. بنابراین از دهستان زهک چهار روستا، از دهستان جزینک دو روستا و از دهستان‌های خواجه احمد و خمک هر کدام یک روستا به عنوان نمونه مورد مطالعه انتخاب شدند. برای تعیین حجم پرسش‌نامه‌ها نیز از فرمول کوکران استفاده شد که طی آن ۳۳۸ نمونه بدست آمد (جدول ۱).

جدول ۱. توزیع فضایی پرسشنامه‌ها در سطح روستاهای نمونه

شهرستان	بخش	دهستان	آبادی	سال اجرای طرح	تعداد خانوار	تعداد پرسشنامه
زهک	مرکزی	زهک	حسن خون	۱۳۹۰	۳۰۱	۳۶
			ملک حیدری	۱۳۸۶	۳۸۶	۴۶
			کفتارگی	۱۳۹۰	۱۳۴	۱۶
			کوهک	۱۳۸۹	۱۲۸۴	۱۵۲
	جزینک	خواجه احمد	ده یادگار	۱۳۹۰	۲۱۲	۲۵
			ندام شرقی	۱۳۹۰	۷۳	۹
			قلعه کهنه(قلعه نو)	۱۳۸۷	۲۲۳	۲۷
			گوری	۱۳۹۲	۲۲۵	۲۷
جمع کل					۲۸۳۸	۳۳۸

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

برای انتخاب افراد پاسخگو سعی شده که میزان آگاهی پاسخگویان از طرح‌های هادی روستایی و اثرات آن بر توسعه روستاها در نظر گرفته شود. به منظور تعیین حجم نمونه هر روستا از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی شده و به نسبت سهم هر روستا، استفاده شد. ابزار اندازه‌گیری در این تحقیق پرسشنامه بوده است. پرسش‌نامه‌ها در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای تهیه و اجرا شد. برای تجزیه تحلیل اطلاعات استنباطی از آزمون رتبه‌ای هم‌انباشتگی نامحدود اکتشافی (روش جوهانسن)، و برای بررسی رتبه هر یک از روستاهای مورد مطالعه از نظر اثرگذاری طرح هادی روستایی بر توسعه کالبدی از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده بهره گرفته شد. روایی ابزار سنجش با استفاده از نظر کارشناسان و از جمله اساتید راهنما مشاور

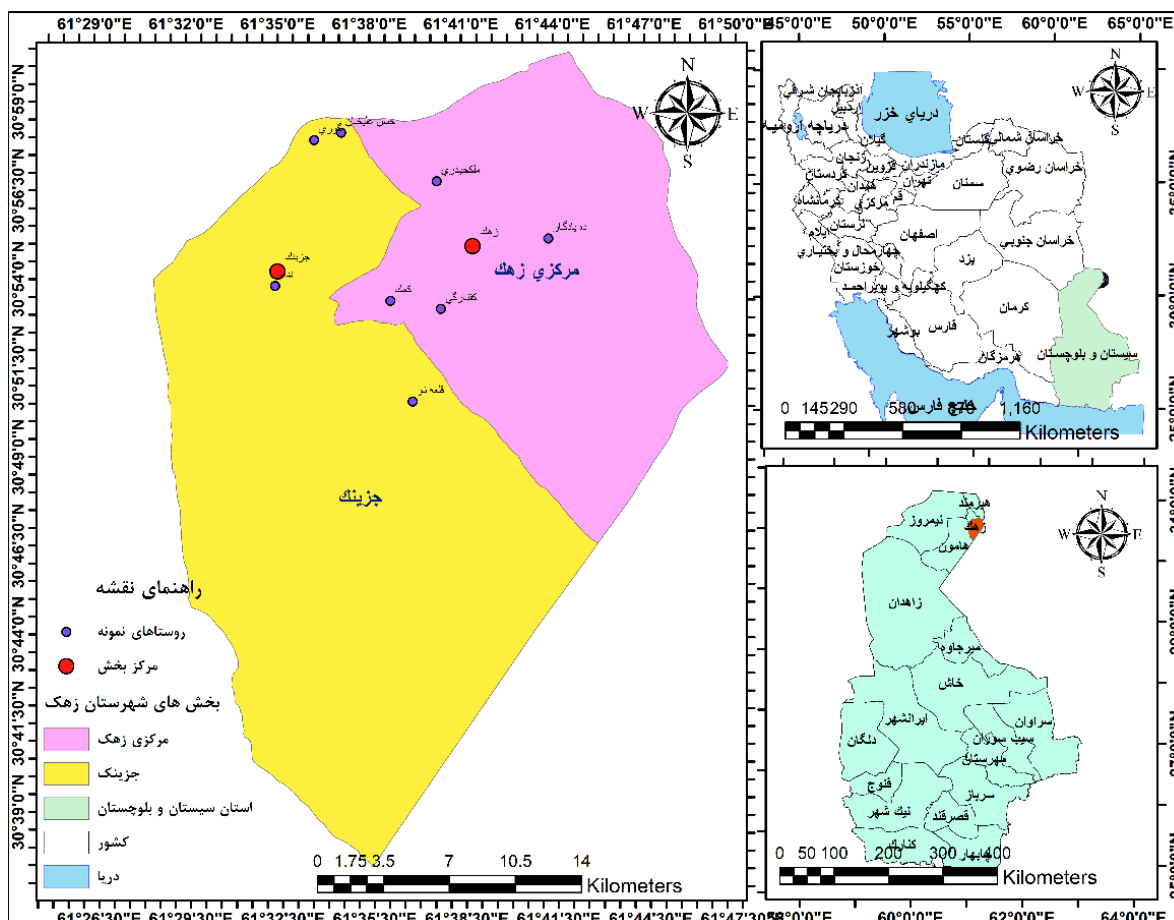
مورد بررسی قرار گرفت. از آن جایی که مقدار ضریب آلفای کرونباخ در تمامی عامل‌های پرسشنامه بزرگتر از ۰/۷ می‌باشد، بنابراین عامل‌های پرسشنامه از نظر پایایی در سطح کاملاً مناسبی قرار دارد، بنابراین قابلیت اعتماد (پایایی) عامل‌های پرسشنامه و کل سوالات پرسشنامه مورد تایید می‌باشد.

جدول ۲. بررسی پایایی پرسشنامه

نام متغیر	تعداد سوالات	آلفای کرونباخ
ابعاد اقتصادی	۸	۰/۸۷۳
ابعاد فرهنگی اجتماعی	۹	۰/۹۰۳
ابعاد کالبدی	۱۰	۰/۷۸۰
ابعاد زیست محیطی	۸	۰/۹۰۳
کل پرسشنامه	۳۵	۰/۹۲۳

منطقه مورد مطالعه

منطقه مورد مطالعه پژوهش حاضر، شهرستان زهک در استان سیستان و بلوچستان است. شهرستان زهک در شمال استان قرار گرفته است. شهرستان زهک در ۶۱ درجه و ۳۰ دقیقه تا ۶۱ درجه و ۴۶ دقیقه طول شرقی و ۳۰ درجه و ۳۶ دقیقه تا ۳۰ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته است. این شهرستان دارای ۸۰۲ کیلومتر مربع مساحت است که در سال ۱۳۸۴ از شهرستان زابل جدا شد. این شهرستان یکی از شرقی‌ترین نقاط مرزی کشور محسوب می‌شود. بر اساس سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۵، شهرستان زهک ۷۴۸۹۶ نفر جمعیت داشته که از این تعداد ۱۳۳۵۷ نفر (۱۷/۹ درصد) در نقاط شهری و ۶۱۵۳۹ نفر (۸۲/۱ درصد) در مناطق روستایی ساکن بوده‌اند. این منطقه همانند سایر مناطق استان سیستان و بلوچستان با محدودیت معیشت روستایی روبرو است. با این حال در روستاهای این منطقه کشت گندم، جو، هندوانه زابلی (به روش بومی) کشت می‌شود. در روستاهای این منطقه دامداری در حد دام‌هایی چون شتر، گاو بومی سیستانی، و بز بومی پرورش داده می‌شود. در شکل (۱) نقشه موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه آورده شده است.

شکل ۱. نقشه منطقه مورد مطالعه، ترسیم، نگارندگان، ۱۴۰۳

۴- یافته های پژوهش

مشخصات فردی افراد شرکت کننده در این تحقیق شامل نام روستا، سن، جنسیت، وضعیت تاهل، وضعیت تحصیلی، وضعیت شغلی و مدت اقامت در روستا می باشد. در ادامه فراوانی و درصد فراوانی در سطوح هر یک از این متغیرها آمده است. مطابق مندرجات جدول شماره ۳، از کل شرکت کنندگان در پژوهش (۳۳۸ نفر)، بیشترین فراوانی معادل ۴۴/۴ درصد مربوط به روستای شهرک کوهک و کمترین فراوانی معادل ۳ درصد مربوط به روستای ندام شرقی بوده است.

جدول ۳. توصیف پاسخگویان بر اساس نام روستا

نام روستا	فراوانی	درصد
حسن خون	۳۶	۱۰/۷
ملک حیدری	۴۶	۱۳/۶
کفتارگی	۱۶	۴/۷
شهرک کوهک	۱۵۰	۴۴/۴
ده یادگار	۲۶	۷/۷
ندام شرقی	۱۰	۳
قلعه کهنه	۲۷	۸
گوری	۲۷	۸
کل	۳۳۸	۱۰۰

همچنین در مجموع بیشترین فراوانی معادل ۳۳/۴ درصد مربوط به گروه سنی ۴۰ تا ۴۹ سال و کمترین فراوانی معادل ۷/۱ درصد مربوط به گروه سنی ۲۰ تا ۲۹ سال بوده است. که ۷۸/۴ درصد مرد و ۲۱/۶ درصد نیز زن بودند. از نظر سطح تحصیلات نیز بیشترین فراوانی معادل ۲۹/۶ درصد مربوط به گروه با تحصیلات ابتدایی و کمترین فراوانی معادل ۹/۵ درصد مربوط به گروه با تحصیلات لیسانس و بالاتر بوده است. از لحاظ مدت اقامت در روستاهای مورد مطالعه در مجموع ۴۵/۶ درصد مربوط به مدت اقامت بیشتر از ۲۰ سال و کمترین فراوانی معادل ۴/۷ درصد مربوط به مدت اقامت کمتر از ۵ سال بوده است.

توصیف بر اساس پاسخ‌های پرسشنامه

درصد فراوانی پاسخ‌ها و همچنین میانگین و انحراف معیار در هر یک از سوالات پرسشنامه در ادامه آمده است. به عنوان مثال در پاسخ به سوال ۱ با عنوان "ایجاد فرصت‌های شغلی جدید (تنوع شغلی)"، از مجموع ۳۳۸ پاسخ، فراوانی پاسخ‌ها به صورت ۲/۸ درصد پاسخ خیلی کم، ۲۷/۸ درصد پاسخ کم، ۴۱/۷ درصد پاسخ متوسط، ۱۶/۷ درصد پاسخ زیاد و ۱۱/۱ درصد پاسخ خیلی زیاد می‌باشد. برای سایر گویه‌ها فراوانی پاسخ‌ها به شرح زیر است.

ابعاد اقتصادی

در سوالات ۱ تا ۸ پرسشنامه مربوط به "ابعاد اقتصادی" بیشترین میانگین مربوط به "افزایش قیمت زمین و مسکن" و برابر ۳/۳۸۷ است. یعنی در پاسخ به این سوال اکثر پاسخگویان گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد با کدهای ۵ و ۴ را انتخاب

کرده‌اند. کمترین میانگین هم مربوط به "ایجاد فرصت های شغلی جدید (تنوع شغلی)" و برابر ۳/۱۲۷ می‌باشد. یعنی در پاسخ به این سوال اکثر پاسخگویان گزینه‌های خیلی کم و کم با کدهای ۱ و ۲ را انتخاب کرده‌اند.

جدول ۴. آماره‌های فراوانی و توصیفی سوالات پرسشنامه - ابعاد اقتصادی

ابعاد اقتصادی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار
ایجاد فرصت های شغلی جدید (تنوع شغلی)	۴/۷	۲۹/۹	۳۴	۱۰/۷	۲۰/۷	۳/۱۲۷	۱/۱۸۸
افزایش درآمد روستائیان	۴/۴	۲۹	۳۳/۴	۱۰/۷	۲۲/۵	۳/۱۷۸	۱/۲۰۳
افزایش فعالیت های صنعتی کوچک درون روستا (صنایع دستی و غیره)	۵	۲۳/۱	۳۹/۱	۱۲/۴	۲۰/۴	۳/۲۰۱	۱/۱۵۶
ایجاد شغل در فعالیت های کشاورزی	۳/۸	۲۶/۹	۳۲/۸	۱۵/۱	۲۱/۳	۳/۲۳۱	۱/۱۷۳
ایجاد شغل در فعالیت های کشاورزی	۱/۵	۲۹/۳	۳۲/۲	۱۵/۷	۲۱/۳	۳/۲۶	۱/۱۳۹
ایجاد مشاغل غیر کشاورزی	۱/۲	۲۳/۷	۳۶/۷	۱۷/۵	۲۱	۳/۳۳۴	۱/۰۹۱
افزایش هزینه های زندگی	۱/۵	۲۰/۴	۳۶/۴	۲۴/۹	۱۶/۹	۳/۳۵۲	۱/۰۳۲
افزایش قیمت زمین و مسکن	۴/۱	۲۰/۴	۳۲/۸	۱۸/۳	۲۴/۳	۳/۳۸۲	۱/۱۷۶

ابعاد فرهنگی - اجتماعی

در سوالات ۹ تا ۱۷ پرسشنامه مربوط به "ابعاد فرهنگی - اجتماعی" بیشترین میانگین مربوط به "کاهش مهاجرت روستائیان به شهر" و برابر ۳/۲۹۳ است. یعنی در پاسخ به این سوال اکثر پاسخگویان گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد با کدهای ۵ و ۴ را انتخاب کرده‌اند. کمترین میانگین هم مربوط به "دسترسی مناسب به خدمات تفریحی و ورزشی" و برابر ۲/۹۴۴ می‌باشد. یعنی در پاسخ به این سوال اکثر پاسخگویان گزینه‌های خیلی کم و کم با کدهای ۱ و ۲ را انتخاب کرده‌اند.

جدول ۵. آماره‌های فراوانی و توصیفی سوالات پرسشنامه - ابعاد فرهنگی - اجتماعی

ابعاد فرهنگی - اجتماعی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار
دسترسی مناسب به خدمات تفریحی و ورزشی	۱۶	۳۰/۵	۲۲/۸	۴/۷	۲۶	۲/۹۴۴	۱/۴۲۷
بهبود کیفیت امکانات و خدمات	۹/۸	۲۷/۸	۳۰/۵	۱۸/۳	۱۳/۶	۲/۹۸۲	۱/۱۸۳
دسترسی بهتر به خدمات آموزشی	۱۰/۹	۲۶	۲۹/۳	۱۷/۵	۱۶/۳	۳/۰۲۱	۱/۲۳۶
افزایش میزان مشارکت در امور روستا	۶/۵	۳۴	۲۷/۲	۱۲/۱	۲۰/۱	۳/۰۵۳	۱/۲۳۶
دسترسی بهتر به خدمات درمانی	۸/۳	۲۸/۷	۲۹/۶	۱۳	۲۰/۴	۳/۰۸۶	۱/۲۵
افزایش تمایل به زندگی در روستا	۸/۶	۲۹	۲۷/۸	۷/۴	۲۷/۲	۳/۱۵۷	۱/۳۳۳
رضایتمندی از محیط روستا	۸	۲۹/۳	۲۶/۹	۸/۹	۲۶/۹	۳/۱۷۵	۱/۳۲۴
افزایش اعتماد روستائیان به دولت	۶/۵	۲۶/۳	۳۰/۲	۱۳	۲۴	۳/۲۱۶	۱/۲۵۳

کاهش مهاجرت روستائیان به شهر	۴/۱	۲۱/۶	۳۷	۱۵/۴	۲۱/۹	۳/۲۹۳	۱/۱۵۳
------------------------------	-----	------	----	------	------	-------	-------

ابعاد کالبدی

در سوالات ۱۸ تا ۲۷ پرسشنامه مربوط به "ابعاد کالبدی" بیشترین میانگین مربوط به "صدور سند مالکیت" و برابر ۴/۱۲۴ است. یعنی در پاسخ به این سوال اکثر پاسخگویان گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد با کدهای ۵ و ۴ را انتخاب کرده‌اند. کمترین میانگین هم مربوط به "بهبود سیمای ظاهری روستا" و برابر ۳/۴۲۹ می‌باشد. یعنی در پاسخ به این سوال اکثر پاسخگویان گزینه‌های خیلی کم و کم با کدهای ۱ و ۲ را انتخاب کرده‌اند.

جدول ۶. آماره‌های فراوانی و توصیفی سوالات پرسشنامه - ابعاد کالبدی

ابعاد کالبدی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار
بهبود سیمای ظاهری روستا	۳/۸	۱۳/۳	۴۳/۵	۱۴/۸	۲۴/۶	۳/۴۲۹	۱/۱۱۲
تغییر در نوع واحدهای مسکونی	۳/۳	۱۳	۳۹/۳	۲۱	۲۳/۴	۳/۴۸۲	۱/۰۸۵
مقاوم سازی واحدهای مسکونی	۳/۶	۱۶/۹	۳۴	۱۴/۲	۳۱/۴	۳/۵۳	۱/۱۹۶
افزایش رعایت مقررات در ساخت و سازها	۱/۵	۱۲/۷	۳۵/۸	۲۴	۲۶	۳/۶۰۴	۱/۰۵۲
جذب امکانات و خدمات رفاهی و زیرساخت‌ها	۱/۵	۱۶/۳	۲۴/۳	۳۱/۱	۲۶/۹	۳/۶۵۷	۱/۰۸۷
توجه به معماری بومی و منطقه‌ای در ساخت و سازها	۱/۸	۱۵/۱	۲۸/۱	۱۹/۵	۳۵/۵	۳/۷۱۹	۱/۱۵۱
بهبود دسترسی و توزیع کاربری‌های خدماتی	۱/۵	۱۲/۷	۲۳/۷	۲۸/۴	۳۳/۷	۳/۸۰۲	۱/۰۸۶
صدور سند مالکیت	۰/۳	۴/۷	۲۱/۶	۲۹	۴۴/۴	۴/۱۲۴	۰/۹۲۹

ابعاد زیست‌محیطی

در سوالات ۲۸ تا ۳۵ پرسشنامه مربوط به "ابعاد زیست‌محیطی" بیشترین میانگین مربوط به "بهبود وضعیت بهداشتی روستا" و برابر ۳/۳۸۸ است. یعنی در پاسخ به این سوال اکثر پاسخگویان گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد با کدهای ۵ و ۴ را انتخاب کرده‌اند. کمترین میانگین هم مربوط به "بهبود جمع‌آوری مواد زاید و زباله" و برابر ۲/۸۲۸ می‌باشد. یعنی در پاسخ به این سوال اکثر پاسخگویان گزینه‌های خیلی کم و کم با کدهای ۱ و ۲ را انتخاب کرده‌اند.

جدول ۷. آماره‌های فراوانی و توصیفی سوالات پرسشنامه - ابعاد زیست‌محیطی

ابعاد زیست‌محیطی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار
بهبود جمع‌آوری مواد زاید و زباله	۲۰/۴	۲۸/۱	۱۸/۹	۱۳/۳	۱۹/۲	۲/۸۲۸	۱/۴۰۶
تغییر کاربری اراضی و تخریب اراضی باغی	۵/۹	۳۳/۷	۲۴/۹	۲۸/۷	۶/۸	۲/۹۶۷	۱/۰۶۶
از بین رفتن چشم‌اندازهای طبیعی	۶/۲	۳۷	۲۲/۵	۲۰/۱	۱۴/۲	۲/۹۹۱	۱/۱۸
دفع و هدایت آبهای سطحی	۶/۵	۳۴/۳	۲۰/۴	۲۶/۹	۱۱/۸	۳/۰۳۳	۱/۱۶۲

۱/۰۹۶	۳/۰۷۴	۱۱/۵	۲۲/۵	۳۴/۶	۲۴/۶	۶/۸	تمایل مردم به فروش زمین کشاورزی جهت کاربریهای مسکونی و تجاری
۱/۱۱۹	۳/۱۴۵	۱۱/۸	۲۷/۵	۳۱/۷	۲۱/۳	۷/۷	دسترسی به فضای سبز شده
۱/۱۵۴	۳/۲۸۷	۱۹/۵	۲۱/۹	۳۰/۸	۲۳/۴	۴/۴	افزایش رضایت از زیباسازی روستا
۱/۱۳۸	۳/۳۸۸	۲۴/۶	۱۵/۴	۳۶/۷	۲۱	۲/۴	بهبود وضعیت بهداشتی روستا

توصیف شاخص‌های مورد بررسی

در جدول زیر آماره‌های توصیفی شاخص‌های پژوهش شامل تعداد پاسخگویان، کمترین مقدار، بیشترین مقدار، میانگین، انحراف معیار، ضرایب کشیدگی و چولگی گزارش شده است. برای محاسبه میانگین، داده‌های یک متغیر را جمع و بر تعداد مشاهدات تقسیم می‌کنیم. برای محاسبه انحراف معیار، مربع فاصله تمام مقادیر از میانگین یعنی $(X_i - \bar{X})^2$ را جمع و حاصل را تقسیم بر تعداد مشاهدات منهای ۱ می‌کنیم و از عدد حاصله جذر می‌گیریم.

چولگی میزان عدم تقارن توزیع را اندازه‌گیری و بیان می‌کند، این میزان برای توزیع نرمال صفر است، پس در بررسی ضرایب چولگی متغیرهای تحقیق چنانچه ضریب چولگی به اندازه کافی به صفر نزدیک باشد، داده‌های مربوط به آن متغیر دارای توزیع نرمال هستند. کشیدگی نشان‌دهنده قله‌مندی یا درجه اوج یک توزیع احتمالی است، این میزان برای توزیع نرمال ۳ است. برای مقادیر بیشتر از ۳ می‌گوییم توزیع تیزتر از نرمال و برای مقادیر کمتر از ۳ می‌گوییم توزیع پهن‌تر از نرمال است. در نرم‌افزار مقدار کشیدگی منهای ۳ حساب می‌شود، در این صورت این میزان برای توزیع نرمال صفر می‌باشد. برای مقادیر بیشتر از صفر می‌گوییم توزیع تیزتر از نرمال و برای مقادیر کمتر از صفر می‌گوییم توزیع پهن‌تر از نرمال است. پس در بررسی مقادیر مربوط به کشیدگی متغیرهای تحقیق چنانچه این مقدار به اندازه کافی به صفر نزدیک باشد، داده‌های مربوط به آن متغیر دارای توزیع نرمال هستند. در مجموع قدر مطلق ضریب چولگی و کشیدگی بزرگ‌تر از ۲، تخطی از نرمال بودن داده‌ها را نشان می‌دهد، در تحلیل داده‌ها مسأله ساز است و مشکل جدی ایجاد می‌کند.

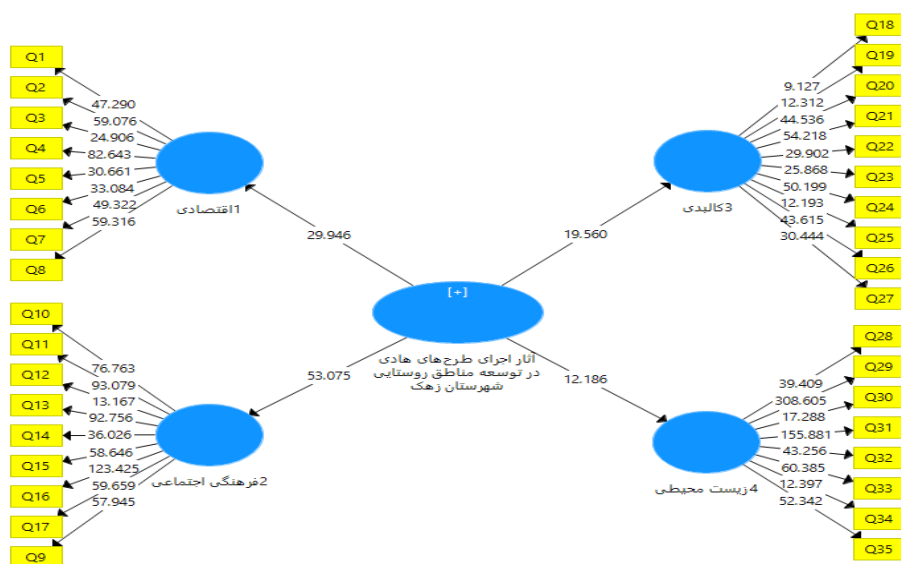
با توجه به جدول ۸ ضرایب چولگی و کشیدگی برای همه شاخص‌های پژوهش در بازه (۲ و -۲) قرار دارند، پس با توجه به ضرایب چولگی و کشیدگی فرض نرمال بودن داده‌ها برای این شاخص‌ها تایید می‌شود.

نام متغیر	نام روستا	تعداد	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیذگی
ابعاد اقتصادی	کل	۳۳۸	۱/۲۵	۵	۳/۲۵۸	۰/۸۳۵	۰/۲۰۷	-۰/۷۲۷
بعد فرهنگی - اجتماعی	کل	۳۳۸	۱/۲۲۲	۵	۳/۱۰۳	۰/۹۵۲	۰/۳۳۶	-۰/۷۱۸
ابعاد کالبدی	کل	۳۳۸	۲	۵	۳/۷۲۳	۰/۶۳	-۰/۱۷۸	-۰/۴۶۷
ابعاد زیست محیطی	کل	۳۳۸	۱/۱۲۵	۵	۳/۰۸۹	۰/۹۰۲	۰/۱۷۷	-۱/۰۶۱

آزمون مدل ساختاری

بعد از بررسی برازش مدل‌های اندازه‌گیری نوبت به برازش مدل ساختاری پژوهش می‌رسد. بخش مدل ساختاری بر خلاف مدل‌های اندازه‌گیری، به سوالات (متغیرهای آشکار) کاری ندارد و تنها عامل‌های پنهان همراه با روابط میان آن‌ها بررسی می‌گردد.

برای بررسی برازش مدل پژوهش از چندین معیار استفاده می‌شود که اولین و اساسی‌ترین معیار، ضرایب معنی‌داری t یا همان مقادیر t -values می‌باشد. ابتدایی‌ترین معیار برای سنجش رابطه‌ی بین عامل‌ها در مدل، اعداد معنی‌داری t است. در صورتی که مقدار این اعداد از ۱/۹۶ بیشتر شود، نشان از صحت رابطه‌ی بین عامل‌ها و در نتیجه تایید فرضیه‌های پژوهش در سطح اطمینان ۰/۹۹ است. البته باید توجه داشت که اعداد فقط صحت رابطه را نشان می‌دهند و شدت رابطه بین عامل‌ها را نمی‌توان با آن سنجید.

نمودار ۱. مدل ضرایب معناداری

جدول ۹. بررسی روابط درون مدل ساختاری

P Value	T Value	خطای استاندارد	ضرایب استاندارد	بررسی رابطه ها درون مدل ساختاری تحقیق
۰/۰۰۰	۲۹/۹۴۶	۰/۰۲۷	۰/۸	آثار اجرای طرح های هادی در توسعه مناطق روستایی شهرستان زهک ← اقتصادی
۰/۰۰۰	۵۳/۰۷۵	۰/۰۱۵	۰/۸۱۸	آثار اجرای طرح های هادی در توسعه مناطق روستایی شهرستان زهک ← فرهنگی اجتماعی
۰/۰۰۰	۱۹/۵۶	۰/۰۳۶	۰/۷۰۹	آثار اجرای طرح های هادی در توسعه مناطق روستایی شهرستان زهک ← کالبدی
۰/۰۰۰	۱۲/۱۸۶	۰/۰۵	۰/۶۰۵	آثار اجرای طرح های هادی در توسعه مناطق روستایی شهرستان زهک ← زیست محیطی

با توجه به مندرجات جدول ۹ که برای همه ی رابطه ها نشان داده شده است بین متغیرهایی رابطه معنی داری برقرار است که مقدار تی ویو برای این رابطه ها بیشتر از ۱/۹۶ باشد.

در یک پژوهش ضرایب R^2 مربوط به عامل های پنهان درون زای (وابسته) مدل است. R^2 معیاری است که نشان از تاثیر یک عامل برون زای بر یک عامل درون زای دارد و سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به عنوان ملاک هایی برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی در نظر گرفته می شود. مقدار R^2 برای عامل های برون زای یا مستقل برابر صفر است.

برای بررسی کیفیت یا اعتبار مدل از بررسی اعتبار که شامل شاخص بررسی اعتبار حشو یا افزونگی^۱ می باشد استفاده شده است. شاخص حشو که به آن Q^2 استون - گیسر نیز می گویند، با در نظر گرفتن مدل اندازه گیری، کیفیت مدل ساختاری را برای هر بلوک درونزا اندازه گیری می کند. در صورتی که مقادیر این شاخص ها در مورد یک عامل وابسته صفر و یا کمتر از صفر شود، نشان از آن دارد که روابط بین عامل های دیگر مدل و آن عامل وابسته به خوبی تبیین نشده است و در نتیجه مدل احتیاج به اصلاح دارد. این معیارها قدرت پیش بینی مدل را مشخص می سازد و در صورتی که مقدار این شاخص در مورد یکی از عامل های درون زای سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را کسب نماید، به ترتیب نشان از قدرت پیش بینی ضعیف، متوسط و قوی عامل یا عامل های برون زای مربوط به آن دارد.

جدول ۱۰. بررسی معیارهای R^2 و Q^2

نام متغیر	R^2	Q^2
اقتصادی	۰/۶۳۹	۰/۴۴۰
فرهنگی اجتماعی	۰/۶۶۹	۰/۴۶۹
کالبدی	۰/۵۰۳	۰/۲۷۰
زیست محیطی	۰/۳۶۶	۰/۲۵۱

¹ CV Red

با توجه به مندرجات جدول ۱۰ معیارهای R2 و Q2 برای متغیرهای وابسته در حد قوی است.

نتیجه‌گیری

طرح هادی ضمن ساماندهی و اصلاح بافت موجود، میزان و مکان گسترش آبی و نحوه استفاده از زمین برای کاربری‌های مختلف را تعیین می‌نماید. این طرح به دنبال تحقق ایجاد زمینه توسعه و عمران روستاها، هدایت و ضعیف فیزیکی روستاها، ایجاد تسهیلات لازم برای بهبود مسکن و خدمات محیط زیستی و عمومی روستا است. از سویی دیگر طرح هادی روستا از جمله طرح‌های عمران روستایی است که می‌تواند نقش بنیادی و زیربنایی در توسعه همه‌جانبه مناطق روستایی داشته باشد. این طرح با استفاده از پتانسیل‌ها و قابلیت‌های خود می‌تواند زمینه ساز بهبود تسهیلات عمومی و رفاهی از قبیل نو سازی مسکن روستایی، معابر جدید الاحداث، حریم مسکونی و بهبود کیفیت زندگی روستاییان و افزایش مشارکت آنان شود. از جمله اقدامات مهمی که می‌تواند به تقویت و پایداری آثار این گونه طرح‌ها کمک نماید، بررسی اثرات اجرا و ارزشیابی آنهاست. با توجه به اهمیت این موضوع در پژوهش حاضر نیز بررسی تأثیر اجرای طرح‌های هادی بر توسعه مناطق روستایی شهرستان زهک پرداخته شد.

نتایج در زمینه ارزیابی و بررسی تأثیر اجرای طرح‌های هادی بر توسعه کالبدی روستاهای شهرستان زهک نشان داد که اثرات اجرای طرح‌های هادی در مولفه‌های مورد نظر تحقیق در حد متوسط و متوسط به بالا بوده است. با این حال تأثیرگذاری اجرای طرح‌های هادی روستایی در شهرستان زهک با شدت و ضعف همراه بوده است. به طوری که در برخی ابعاد و شاخص‌های کالبدی اثرگذاری بیشتری داشته و در برخی ابعاد و شاخص‌ها این اثرگذاری کمتر بوده است. نتایج تحقیق در این زمینه نشان داد که اجرای طرح هادی روستایی در شهرستان زهک بیشترین تأثیر را بر صدور سند مالکیت خانه‌ها و مساکن روستایی، استفاده از مصالح با کیفیت در ساخت و سازهای روستایی و مساکن، بهبود شبکه معابر روستا و شبکه ارتباطی داخلی روستا، بهبود دسترسی و توزیع کاربری‌های خدماتی و توجه به معماری بومی و منطقه‌ای در ساخت و سازهای روستایی داشته است. حال اینکه اجرای طرح هادی اثرات کمتری بر بهبود سیمای ظاهری روستا، تغییر در نوع واحدهای مسکونی، مقاوم سازی واحدهای مسکونی، افزایش رعایت مقررات در ساخت و سازها و جذب امکانات و خدمات رفاهی و زیر ساخت‌ها داشته است. با این حال نتایج کلی تأثیر اجرای طرح هادی روستایی نشان داده رضایت نسبی و در سطح متوسط خانوارهای روستایی از اجرای طرح هادی در شهرستان زهک حکایت می‌کند. نتایج پژوهش در زمینه جایگاه هر یک از روستاهای مورد مطالعه از نظر اثرات طرح هادی بر توسعه کالبدی و بررسی تأثیرات اجرای طرح هادی بر توسعه کالبدی در هر کدام روستاها نشان داد که در روستاهای نمونه در شهرستان زهک که شامل هشت روستای نمونه بوده، تفاوت معنی داری از نظر تأثیرگذاری و جایگاه هر روستا وجود

داشته است. بر اساس نتایج تحقیق، ارزیابی تأثیرات اجرای طرح هادی در سطح روستاهای شهرستان زهک در استان سیستان و بلوچستان نشان می‌دهد که تأثیرات کالبدی اجرای طرح هادی در روستاهای منطقه مورد مطالعه متفاوت بوده است. تأثیرات اجرای طرح هادی روستایی در برخی روستاها و بر اساس نظر خوب بوده و مردم از عملکرد کالبدی اجرای طرح‌های هادی روستایی رضایت داشته‌اند و در برخی روستاها آنچنان که ساکنان انتظار داشتند اجرای طرح‌های هادی روستایی نتوانسته رضایت آنها را جلب کند و تأثیرگذاری آنها از نظر کالبدی پایین بوده است. نتایج نشان داد که اجرای طرح هادی در روستاهای ندام شرقی، ملک حیدری، حسن خون و کوهک نسبت به سایر روستاها عملکرد موفق‌تری داشته و اجرای طرح‌های هادی در این روستاها تأثیر مطلوب‌تری بر توسعه کالبدی داشته است. با این حال اجرای طرح هادی در روستاهای قلعه نو، کفتارگی، ده یادگار و گوری عملکرد مطلوبی بر توسعه کالبدی و ابعاد کالبدی نداشته است. روستاییان نیز رضایت متوسط به پایین از عملکرد طرح‌های کالبدی داشته‌اند. به صورت کلی می‌توان گفت آثار اجرای طرح هادی در توسعه کالبدی روستاهای منطقه زهک یکسان نبوده و اجرای آن تا حدودی توانسته سبب توسعه کالبدی که مد نظر خانوارهای روستایی است شود. مقایسه نتایج پژوهش با پیشینه تحقیق و مطالعات انجام شده نشان داد که در زمینه تأثیر اجرای طرح هادی بر صدور سند مالکیت مساکن و امکان با نتایج مطالعه نارویی مهر و نجفی کانی (۱۴۰۱)، در زمینه تأثیر اجرای طرح هادی بر شبکه معابر روستایی با نتایج مطالعه عنابستانی و همکاران (۱۳۹۱)، صادقی و طولابی‌نژاد (۱۳۹۸)، در زمینه تأثیر اجرای طرح هادی بر توسعه کالبدی روستاها نیز با نتایج مطالعه بهرامی (۱۳۹۶)، توکلی و رزلانسری (۱۳۹۵)، جلالیان و همکاران (۱۳۹۶)، ملکی و همکاران (۱۳۹۸)، محمدی (۱۴۰۰)، ربکا و همکاران (۲۰۱۶)، جاسین سکا و همکاران (۲۰۲۲) و ژنگ و همکاران (۲۰۲۳) هم‌سو بوده و نتایج این مطالعه را تأیید می‌کند. با این حال نتایج تحقیق در زمینه توسعه کاربری‌های خدماتی و توجه به معماری بومی و منطقه‌ای در ساخت و سازهای روستایی با هیچ کدام از نتایج مطالعات پیشینه تحقیق هم‌سو نبوده سنخیتی با نتایج مطالعات ذکر شده نداشته است.

ارائه پیشنهادها

- توجه ویژه مسئولین میراث فرهنگی و گردشگری به بهسازی بافت با ارزش در روستای گوری بخصوص در قسمت ابنیه که مربوط به خانواده آیت‌الله سیستانی می‌باشد.
- افزایش اختیارات قانونی مدیران محلی (شورا و دهیار) جهت مشارکت بیش‌تر در فرآیند تهیه طرح و جلب همکاری بیش‌تر مردم محلی.

- آشنایی دهیاران با کلیت و اهداف طرح، نحوه تهیه طرح هادی روستایی و مولفه های شرح خدمات طرح با برگزاری دوره های آموزشی در نهادهای محلی (بخشداری و فرمانداری شهرستان مربوطه)، چرا که دهیاران روستاهای مورد مطالعه آشنایی کمی با طرح هادی و شرح خدمات آن داشتند.
- طبق داده ها بیش تر دهیاران اذعان داشتند که مشکلات کالبدی و زیست محیطی مهم ترین مشکلات روستاها محسوب می شود، لذا اهتمام به حل این معضلات دارای اولویت قرار گیرد.
- دخالت دادن نظرات دهیاران و نمایندگان روستاییان در فرآیند تهیه و ارائه طرح هادی.

منابع

۱. بهرامی، رحمت الله. (۱۳۹۶). تحلیل اثرات کالبدی طرح هادی براساس میزان رضایت مندی جامعه روستایی (مطالعه موردی دهستان نگل شهرستان سنندج). برنامه ریزی توسعه کالبدی، ۴(۴)، ۶۶-۷۷.
۲. توکلی، جعفر، رزلانسری، اکرم. (۱۳۹۵). تحلیل اثرات کالبدی و اقتصادی طرح‌های هادی روستایی مورد: روستاهای شهرستان کرمانشاه. اقتصاد فضا و توسعه روستایی. ۵(۱۶): ۱۶۰-۱۴۱.
۳. جلالیان، حمید، خدایی، سعید و امینی قواقلو، عیوض، (۱۳۹۶)، اثرات اجرای طرح هادی بر توسعه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: بخشی ثمرین در شهرستان اردبیل)، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی ۶(۱)، ۲۵-۳۸.
۴. خراشادی زاده، مهدیه و اسمعیل نژاد، مرتضی، (۱۳۹۵)، تحلیل اثرات اجرای طرح‌های هادی در توسعه مناطق روستایی (مطالعه موردی: روستای خراشاد شهرستان بیرجند)، مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۱(۳۶)، ۱۳۶-۱۵۴.
۵. درست، سجاد، (۱۳۹۲)، ارزیابی اثرات طرح‌های هادی در توسعه روستایی مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان لردگان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، استاد راهنما: سید اسکندر صیدایی گل سفیدی.
۶. ذوالفقاری، امیرعلی، صیدایی، سیداسکندر. (۱۴۰۱). آسیب‌شناسی ساختاری طرح هادی به‌منزله فراگیرترین طرح توسعه روستایی در ایران نمونه: استان کرمانشاه. جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، ۳۳(۱)، ۸۸-۶۳.
۷. ریاحی، وحید، عزیزی، سمیه. (۱۴۰۰). ارزیابی اثرات اجرای طرح هادی در توسعه کالبدی روستاها از دیدگاه روستاییان (مورد مطالعه: شهرستان رباط‌کریم - استان تهران). مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۶(۴)، ۷۲۷-۷۴۰.
۸. صادقی، خدیجه، طولابی‌نژاد، مهرشاد، (۱۳۹۸) تحلیل ادراک جامع محلی از بازساخت کالبدی- فضایی اجرای طرح هادی روستایی در دهستان رشتخوار، مسکن و محیط روستا، ۱۶۷(۴)، ۶۷-۸۲.
۹. عزیزی دمیرچلو، عبدالله، مولایی هاشجین، نصراله و قدیری معصوم، مجتبی، (۱۳۹۵)، تحلیل اثرات کالبدی اجرای طرح‌های هادی از دیدگاه روستاییان استان اردبیل، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۶(۲۱)، ۷۵-۹۲.
۱۰. عنابستانی، علی اکبر، نادریان فر، مهدی (۱۳۹۹)، اثرات اجرای طرح‌های هادی بر کیفیت محیطی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان هامون، نشریه علمی - پژوهشی برنامه‌ریزی توسعه کالبدی، ۵(۱۷)، ۲۴-۱۱.
۱۱. کرمی نسب، صدیقه و مولایی بارده؛ سیاوش (۱۳۹۷)، ارزیابی اثرات اجرای طرح‌های هادی روستایی و نقش آن در توسعه روستایی از دیدگاه جامعه محلی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان ایذه، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۳(۲)، ۵۲۰-۵۴۷.
۱۲. کوشکی، امین، طولابی نژاد، مهرشاد. (۱۳۹۹). برنامه‌ریزی پایدار توسعه همکاری‌های مناطق مرزی (CBC): عوامل و محرک‌های موثر بر پایداری اتحاد مناطق مرزی. عنوان نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۰(۵۶): ۱۴۰-۱۱۵.
۱۳. محمدی، سعدی، (۱۴۰۰)، اثرات اجرای طرح‌های هادی در توسعه کالبدی روستاهای پیرامون شهر مریوان، نشریه، جغرافیا، ۱۹(۶۸)، ۲۵۳-۲۳۳.
۱۴. ملکی، سعید، گودرزی، مجید، فیروزی، محمدعلی، طاهری، علی. (۱۳۹۸). تحلیل و ارزیابی اثرات اجرای طرح هادی در ابعاد کالبدی-فضایی و محیطی کیفیت زندگی روستایی (مطالعه موردی: روستای میداوود وسطی، شهرستان باغملک). جغرافیا و روابط انسانی، ۱(۴)، ۳۱۵-۳۰۴.

۱۵. نارویی مهر، ساجده، نجفی کانی، علی اکبر. (۱۴۰۱). نقش طرح‌های هادی در بهبود اوضاع کالبدی و فضایی سکونتگاه‌های روستایی مطالعه موردی: روستاهای بخش جلگه چاه‌هاشم شهرستان دلگان. مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، ۴۸(۴)، ۷۹-۱۰۰.
۱۶. طیب نیا، سیدهادی & بهزادی، محمدرضا. (۱۴۰۲). بررسی عملکرد طرح هادی روستایی و میزان رضایت از اجرای آن از دیدگاه روستاییان (مورد: بخش مرکزی شهرستان زاهدان). (روستا و توسعه. ۱۴۸-۱۲۳، ۴(۲۶)،
۱۷. رسولی، مجتبی، ولی شریعت پناهی، مجید & دلوچ، اذیر. (۱۴۰۰). بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی و کالبدی اجرای طرح‌های هادی بر محیط‌های روستایی (مطالعه موردی: روستاهای دهستان حکیم آباد شهرستان زرننده). (آمایش و توسعه. ۱(۴)،
۱۸. عنابستانی، علی اکبر، جوانشیری، محمد & هراتی، ام البنین. (۱۳۹۸). ارزیابی میزان تحقق‌پذیری کاربری‌های مصوب طرح‌های هادی و میزان انطباق آن‌ها در مرحله اجرای طرح (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان خواف). جغرافیا و برنامه‌ریزی. ۲۳(۷۰)، ۲۴۹-۲۷۷.
19. Kurowska-Pysz, J. Alexandre Castanho, R. and Loures, L. (2018), Sustainable Planning of Cross-Border Cooperation: A Strategy for Alliances in Border Cities, Sustainability, 10(5), 1- 26.
20. Long, H., Ma, L., Zhang, Y., & Qu, L. (2022). Multifunctional rural development in China: Pattern, process and mechanism. Habitat International, 121, 102-120.
21. Rao, J. (2022), Comprehensive land consolidation as a development policy for rural vitalisation: Rural In Situ Urbanisation through semi socio-economic restructuring in Huai Town. Journal of Rural Studies, 93 (8), 386-397.
22. Zheng, L., Guo, Y., Zhang, P., Li, S., Tu, Y., & Lu, Y. (2023). An Investigation of Rural Spatial Value Co-Creation Using Sociological Field Theory: A Case Study of Xiaozhou Village in Guangzhou. Sociology Mind, 13(3), 145-165.
23. Zwiers, S. Markantoni, M. and Strijker, D., (2016), The role of change- and stability-oriented place attachment in rural community resilience: a case study in south-west Scotland, Community Development Journal, 51(4), 2- 20.